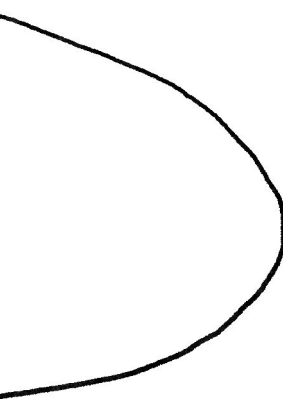

1.

Spring, schrijver, spring

Kun je leren schrijven als een schrijver? Het is een vraag die veel schrijfliefhebbers bezighoudt. Ook jij vraagt het je misschien af. Misschien twijfel je op dit moment nog of dit boek wel iets voor jou is.

Wees gerust: creativiteit heeft vele gezichten. Dat van een dakbedekker, bijvoorbeeld, die voor een complexe dakconstructie een ingenieus systeem bedenkt om het probleem op te lossen. Of dat van een rijinstructeur, die haar doceerstijl aanpast aan de leerling die ze naast zich heeft.

Vaak is het geen kwestie van creativiteit aanleren, maar van andere dingen *afleren*.

Te streng zijn voor jezelf, in de pas lopen, doen wat anderen doen of de raad die je krijgt blindelings opvolgen – het zijn allemaal manieren om je eigen creativiteit in te perken. Het gaat dus niet om het aanleren van creativiteit, maar om het afleren van wat die creativiteit in de weg zit, om het bestrijden van kwelduivels als onzekerheid en perfectionisme en om het opkomen tegen de stem in je hoofd die fluistert: 'Doe maar normaal'.

Creativiteit moet eerder bevrijd worden dan aangeleerd. Want de meeste mensen zijn creatiever dan ze zelf beseffen, of dúrven beseffen.

Met of zonder voorsprong

Talent wordt vaak overschat. Het helpt natuurlijk als je van nature veel taalgevoel hebt. Maar dat is maar één aspect van het schrijven of van schrijver zijn.

Veel belangrijker dan een aanleg die je al dan niet hebt, is de motivatie die je voelt om er iets mee te doen. Schrijfdiscipline, regelmaat, durf én de bereidheid om te mislukken – die dingen laten je groeien. Talent is hooguit een voorsprong, maar zeker geen voorwaarde.

Die voorsprong kun je ook op een andere manier hebben verworven. Wie bij het schrijven vaak heeft moeten worstelen met een leerstoornis, heeft doorzettingsvermogen ontwikkeld, veel meer dan iemand bij wie het altijd vanzelf ging. Als je in bepaalde periodes tijdens je leven de kans hebt gehad om veel te lezen, heb je al aardig wat literaire bagage. Ook dat kan een voorsprong zijn.

Daarnaast kan je schrijftalent ook liggen in jouw blik op de wereld, jouw beeldingskracht. Misschien heb je wel een unieke kijk op hoe je een personage beschrijft of herken je in de schaduw van een tractor een grote mysterieuze vogel. Vergeet niet dat ook dat creativiteit vergt, al houden we die gedachten soms voor onszelf. (Dichters doen dat bijvoorbeeld niet, en gelukkig maar!)

Schrijven, een topsport?

Al doende leert men. Dit huizenhoge cliché geldt evengoed voor het schrijven. Ook wie aanleg heeft voor topsport, moet immers veel trainen. Niemand wordt op een dag wakker als wereldkampioen afstandswemmen. Toch is het iets dat veel schrijvers zichzelf wijsmaken: het moet meteen goed zijn, of het wordt niets. En dan zitten ze daar, voor dat smetteloos witte blad, bang om iets te maken dat niet goed is. Terwijl niets zo productief is als prullen. En oefenen. En prutsen. En proberen. Alles behalve niets doen, want nee, het komt niet vanzelf.

Dus.

Probeer het gewoon.

Prul. Knoei.

Misluk. Schrijf.

Goed schrijven

Toch raken veel schrijvers geblokkeerd omdat wat ze willen maken, nooit goed genoeg is, was of zal zijn. Maar dan rijst de vraag: wat is *goed schrijven*? Dat is uiteraard voor iedereen anders, maar je hebt vast wel een soort interne maatstaf waaraan jouw schrijven zou moeten voldoen.

Anders gezegd: er zijn genoeg gepubliceerde schrijvers die volgens uitgevers, recensenten en lezers 'goed' gevonden worden, maar die zelf niet echt tevreden zijn met de kwaliteit van hun werk. Gelukkig maar, ze zouden er anders zomaar mee kunnen ophouden.

Er bestaat geen eensluidend antwoord op de vraag: wat is goed schrijven? Veel heeft namelijk te maken met de appreciatie van de lezer, en die is persoonlijk. Maar er zijn wel technieken die een verschil kunnen maken tussen een geschreven zin en een goed geschreven zin. Over die technieken zullen we het in de komende hoofdstukken uitgebreid hebben.

Schrijfplezier eerst!

Als je eraan twijfelt of je kunt schrijven, betekent dit dat de wil om te schrijven er al is. Anders zou deze vraag zich niet stellen. Er is dus iets anders aan de hand.

Hoor je soms ergens een stemmetje dat zegt: 'Heb ik wel het recht om zoveel tijd en aandacht te investeren in iets dat misschien nooit goed genoeg zal zijn? Gun ik mezelf de tijd om te prutsen en te knoeien, om te werken aan iets dat misschien nooit zal leiden tot een aanwijsbaar resultaat? Mag ik de tijd nemen om te knoeien?'

Het antwoord is eenvoudig: ja, dat mag! Want als er iets is dat je een échte voorsprong oplevert, dan is het wel schrijfplezier. Wat je graag doet, doe je goed. Ook van dat cliché maken we hier graag gebruik.

Al schrijf je maar vijf minuten per dag (dat is al héél veel én héél waardevol!), wat telt is dat je er plezier aan beleeft. We hopen je hierbij te helpen, met hieronder alvast de eerste opdracht, die onmogelijk kan mislukken. Want het mislukt pas als je het niét doet.

Spring, schrijver, spring!

Stel je de volgende situatie voor: Er loopt een vrouw over een brug in een stad. Gehaast, zo lijkt het. In het midden van de brug houdt ze halt, diept iets op uit haar jaszak, kijkt er kort naar en werpt het vervolgens van de brug naar beneden, het water in. Hierop huilt ze, veegt snel enkele tranen weg en verlaat dan de brug.

1. Denkoefening (10 minuten)

Aan jou om de volgende vragen voor jezelf te beantwoorden. Schrijf de antwoorden uit. Je hoeft er niet té lang over na te denken, je mag verzinnen wat je wilt.

Probeer tijdens de eerste helft van de week deze oefening zo vaak mogelijk uit te voeren, waarbij je telkens andere antwoorden geeft op de vragen. Als je weinig tijd hebt, mag je er kort op antwoorden. Heb je wat meer tijd, voel je dan vrij om ook je antwoorden uit te breiden en misschien zelfs wat meer van de voorgeschiedenis van deze vrouw of van het object te bedenken.

2. Schrijfoefening (20 minuten)

Kies uit al je zelfbedachte scenario's er één uit die je het meest prikkelt om over te schrijven. Vertrek van de situatie met de vrouw en schrijf dan verder: wat gebeurt daarna? Schrijf de scène uit in maximaal tien zinnen.

Krijg je er maar niet genoeg van? Schrijf dan ook een of meer van de andere scenario's uit die je deze week hebt bedacht.

1. In welke stad speelt het tafereel zich af?
2. Wat nam de vrouw uit haar zak?
3. Waarom is dit voorwerp belangrijk voor haar?
4. Waarom werpt ze het in het water?
5. Waarom begint ze te huilen?
6. Hoe ziet ze eruit?
7. Hoe oud is deze vrouw?
8. Op welke manier is ze veranderd wanneer ze terugwandelt?

Extra kronkel

Niets houdt je tegen om iets te verzinnen dat ongewoon, bizar of zelfs onmogelijk is. Wat als de vrouw bijvoorbeeld geen trouwring uit haar zak vist, maar haar echtgenoot? Wat als ze hem dan in het water gooit en vervolgens eropuit trekt om iemand anders in haar jaszak te steken? Wat als ze het verhaal dat jij over haar schrijft uit haar zak vist en in het water dropt? Wat als de brug plots instort?

DOEL VAN DE OPDRACHT

Durf te springen! Durf te mislukken. Er komen nog kansen genoeg om iets te schrijven. Begin met het opbouwen van schrijfgewoontes.

Ontdek dat een creatieve beperking (in dit geval een heel concrete situatie) vaak juist tot creatieve vrijheid leidt. *Ontdek dat je je tegelijk ook niet te hard hoeft te laten beperken door de opdracht: je mag echt je eigen ding doen in/ met dit boek.* Besef dat succes in dit boek niet afhangt van de kwaliteit van de tekst die je maakt, maar dat je tevreden mag zijn als je de opdrachten gewoon al doet!

2.

Ja, je mag!

Ken je dat gevoel van langs een speeltuin, ballenbak of trampoline te lopen en te denken: zou ik? Mag ik? Kan ik dat maken? Dan voel je weer even hoe het was om kind te zijn en je alles – of toch veel – te kunnen permitteren. Wees gerust, het overkomt ons allemaal. Ieder van ons draagt een vijfjarige met zich mee die af en toe wakker wordt en begint te jengelen: ‘Mag ik? Mag ik? Mag ik, alsjeblieft?’

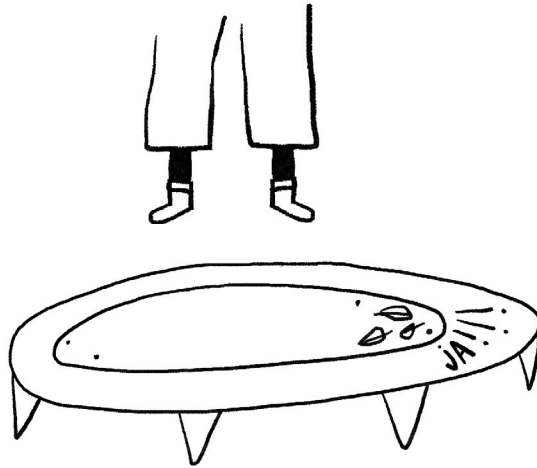
Schrijven heeft de reputatie een serieuze aangelegenheid te zijn. Heel wat verhalen, gedichten of essays hebben dan ook een belangrijke maatschappelijke functie. Denk maar aan *Max Havelaar*, of het gedicht *The Hill We Climb* van Amanda Gorman, dat zij bracht bij de inauguratie van Joe Biden. Dat wil echter niet zeggen dat je daarom elk schrijfproces serieus moet nemen, integendeel.

Pas (niet) op!

Als je de lat van meet af aan hoog legt, wordt schrijven al gauw een titanenstrijd: een haast onmogelijke opdracht. Faalangst, perfectionisme of een gevoel van dwang kunnen zo overweldigend zijn dat ze je hele schrijfproces overschaduwden. Zo ontstaat de beruchte Angst voor het Witte Blad. Staat er niets, dan is dat akelig. (Want je hebt niéts! Wat een drama!) Staat er wel iets, dan is dat ook akelig. (Want je hebt *iets!* En dat iets is niet goed genoeg! Wat een drama!) In beide gevallen ben je eigenlijk niet zozeer bezig met schrijven, maar met het vellen van een oordeel over jezelf.

Die voortdurende kritische blik op jezelf – wat in creatieve (schrijf)processen ook wel eens ‘de innerlijke criticus of critica’ wordt genoemd – dient om je te beschermen tegen jezelf. Tenminste, dat denk je, want in wezen is het eerder een overbeschermende helikopterouder. Iemand die aan de zijlijn staat toe te kijken en roept: ‘Dat mag niet! Pas op! Kijk uit!’, en wiens warme adem je voortdurend in je nek voelt. Iemand die je elk spelplezier – en schrijfplezier – ontnemt.

Om te kunnen genieten van spelen, moet je vrij zijn. Je moet het gevoel hebben dat alles kan en alles mag, dat je niet gebonden bent aan wetmatigheden, regels of grenzen. Is er een speelgoedpaard te kort? Geen probleem. Dan draaft er even later een hinnikende trompet door de kamer. Ligt er geen groen kleurpotlood in de lade? Geen probleem. Bomen zijn toch veel mooier met blauwe bladeren. Een schoen kwijt? Twee verschillende schoenen staan best leuk! Als je opgroeit, raak je dat gevoel van ongebondenheid kwijt. Je leert tussen de lijnen kleuren, tot je niet anders meer kunt.

Je wordt beïnvloed door opgelegde normen, sociale wenselijkheid en kennis van de wereld. Gelukkig zit die innerlijke vijfjarige te popelen om weer te mogen spelen.

Want zolang je schrijft voor jezelf,
mag je spelen als een kind.

Maak je pagina's vuil. Maak plezier. Gún jezelf dat plezier! Er is niets verkeerd of beschamends aan het schrijven met een glimlach omdat je nieuwe personage plots een walvis met honderd poten blijkt te zijn. Vertrouw hierbij op het proces, want zolang je schrijft, wat dan ook, word je beter. Vertrouw ook op je innerlijke kind: speel, ontspan, wees mild voor jezelf. Stel vragen – Waarom dit? Waarom dat? Waarom zus? Waarom zo? – en verwonder jezelf, omdat er nu eenmaal zo veel om ons heen is om verwonderd over te zijn.

Maak plezier

Schrijven voor je plezier is een erg belangrijke fase in het schrijfproces. In de eerste plaats leer je weer voelen hoe leuk schrijven kan zijn, hoe je ervan geniet en hoe heerlijk ontspannend het kan zijn. Dat gevoel moet het uitgangspunt zijn van elke schrijver, want een schrijfproces staat of valt met de mate waarin de schrijver schrijfplezier ervaart.

Daarnaast is deze fase een soort schetsfase. Uit alle onzin die je al schrijvend uitkraamt, zal hier en daar iets opduiken waarvan je denkt: hé, dat is eigenlijk best een fraaie zin of een interessante gedachte. Je verzamelt spelenderwijs basismateriaal waaruit je later naar hartenlust zult kunnen putten.

Weet dat je gevoel bij de dingen die je maakt, niet per se iets zegt over de *kwaliteit* ervan. Wat aanvoelt als geknoei, is vaak een noodzakelijke en zelfs verrijkende stap in de richting van het uiteindelijke resultaat. Zolang je schrijft, maak je vooruitgang. Als je innerlijke criticus opduikt en je in je oor komt fluisteren dat het onzin is wat je aan het schrijven bent, wijs hem dan de deur. Want de schetsfase is nodig om je tekst te laten uitgroeien tot wat die uiteindelijk zal worden.

Je bent niet alleen

De *Mona Lisa* van Leonardo da Vinci is misschien wel het bekendste schilderij ter wereld. Toch stond Da Vinci erom bekend zijn schilderijen amper af te werken. Als hij een paard schilderde, stond er niet opeens een perfect paard op het doek. Hij maakte eerst schetsen en studies om in te schatten hoe hij dat paard het best kon afbeelden. En dan nog was het resultaat niet altijd bevredigend; hij deed soms erg lang over zijn werken, tot hij ze op een gegeven moment 'losliet'. Toen de kunstschilder Michelangelo een grote, langdurige opdracht kreeg, kwam hij daar vaak teleurgesteld van thuis. Het gevoel be kroop hem dat hij misschien toch niet zo'n goed schilder was. Het resultaat kun je bewonderen in de Sixtijnse Kapel in Rome.

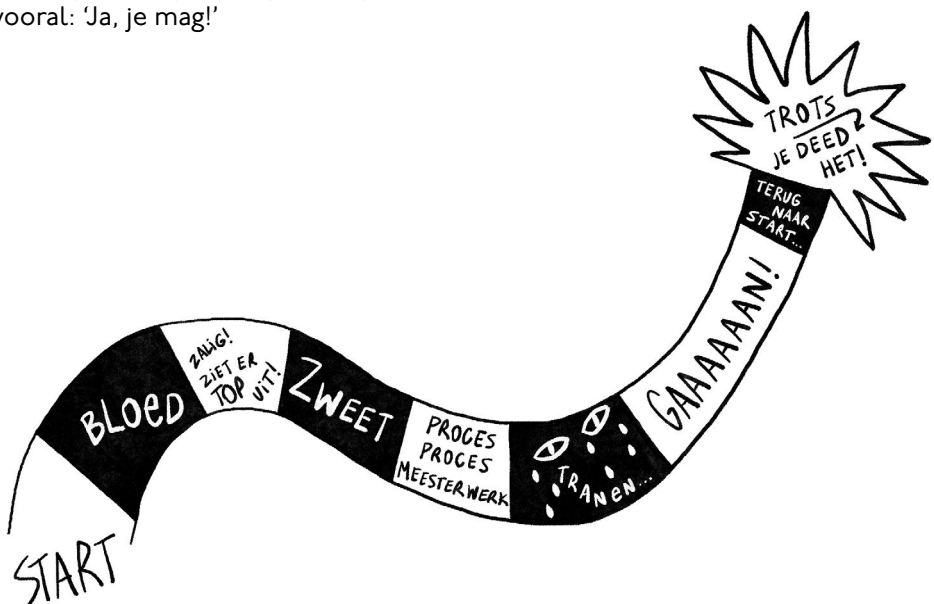
Om maar te zeggen: de grootste kunstenaars waren ook niet snel tevreden. Ook zij doorliepen een proces van schetsen en schrappen, van twijfel en vrees.

Wat je als toeschouwer onder ogen krijgt,
is enkel het resultaat van dat proces, het
afgewerkte meesterwerk.

Bij jezelf zie je ook – en vooral – het geknoei, het gepruts, het gevloek, de tranen, het zweet en het bloed (nou, hopelijk niet te veel van dat laatste).

Je hoeft niet goed in iets te zijn om het leuk te vinden, maar als je het leuk vindt, word je er vanzelf beter in, onder andere omdat je het vaker zult doen. Laat dit hoofdstuk dus maar een pleidooi zijn voor het schaamteloze plezier van de schrijver, voor het spelende kind dat de schrijver zou kunnen zijn. Vergeet de geniale dichter die de ene na de andere perfecte versregel creëert en zich dood moet schamen als het iets minder dan wonderbaarlijk blijkt te zijn. Denk eerder aan het kind dat in het zand speelt, kastelen of knikkerbanen maakt, dat zich vrij genoeg voelt om dingen uit te proberen met dat zand – want wat maakt het uit? – en zich niet voortdurend wijsmaakt dat er op eender welk moment een commissie van architecten, bouwkundigen en aannemers kan binnenvallen om een streng oordeel te komen vellen.

Dus als je volgende keer die jengelende stem hoort vragen: 'Mag ik? Mag ik? Mag ik?' Zeg dan vooral: 'Ja, je mag!'

Bij deze oefening gaat het vooral om tekst produceren. Dat klinkt als een oneerbiedige beschrijving van het schrijfproces, maar ons doel is hierbij vooral dat je even afstapt van dat vage idee van *kwaliteit* en je je deze week focust op *kwantiteit*. Dat wil dus ook zeggen dat je helemaal oordeelvrij mag schrijven: bij deze oefening schuilt het succes niet in wát je schrijft, maar in dát je schrijft.

Hieronder vind je drie mogelijke opties. Je kunt er een uitkiezen, je kunt ze alle drie maken, of je kunt je een week lang wijden aan een en dezelfde opdracht en proberen om die steeds anders in te vullen. In het beste geval voer je alle drie de opdrachten deze week uit, al mag je ze natuurlijk zo vaak doen als je wilt. Het gaat hierbij vooral om het loslaten en om het maken van schrijfkilometers. Het zijn teksten waar je helemaal niets mee hoeft te doen, behalve je schrijfspieren trainen.

Wedden dat er toch nog een zin of een idee ontstaat waar je nog verder mee zult willen spelen, ook al denk je eerst van niet?

Tijdslimiet: 20 minuten per pagina

1. Verzamel vragen. Bedenk ze zelf of vraag anderen om jou een interessante vraag te stellen. Zet één zo'n vraag bovenaan een A4 en beantwoord die. Je mag pas stoppen met schrijven wanneer de pagina vol staat. Het is niet erg als je op het einde van de schrijfsessie geen antwoorden hebt – zolang er maar letters en woorden en zinnen staan. Als je vast komt te zitten, zet dan een nieuwe vraag in je tekst en ga op basis daarvan verder.

2. Neem een willekeurig boek (een roman, een essaybundel, een verzameling columns, een kinderboek, een handleiding voor een keukenkast) en schrijf de eerste zin ervan bovenaan je A4. Schrijf dan op basis van die eerste zin verder. Als je vast komt te zitten tijdens het schrijven, kijk dan naar de tweede zin van hetzelfde boek en schrijf die in je tekst. Schrijf op basis daarvan verder. (En als je opnieuw vastzit, neem je ook de derde zin, of de vierde, enzovoort.)

3. Schrijf vijf willekeurige woorden op die je mooi vindt klinken. Rangschik ze over je A4: één woord schrijf je linksboven als allereerste, één woord schrijf je rechtsonder als allerlaatste, de andere drie zet je willekeurig ergens op de pagina. Begin dan te schrijven vanaf dat eerste woord. Zorg dat je, wanneer je het volgende woord nadert, hiermee aansluiting kunt vinden. Schrijf daarna verder van woord twee tot woord drie, enzovoort, tot je helemaal onderaan de pagina bij het vijfde woord belandt, wat ook het laatste woord van de tekst is.

Extra kronkel

Wissel eens van papiersoort. Pen in plaats van een pagina eens een servet vol. Of vouw die doos cornflakes open en beschrijf de onbedrukte binnenkant. Beschouw gerust alles als een soort canvas.

Ervaar wat het met je doet om op verschillende soorten dragers te schrijven. Weet dat wát je schrijft, niet uitmaakt. Laat gerust iemand anders vijf woorden op dat servet zetten en schrijf het dan vol, of laat iemand anders een vraag schrijven bovenaan de binnenkant van de ontbijtgranendoos. Wie weet helpt het wel om altijd en overal te (kunnen) schrijven?

DOEL VAN DE OPDRACHT

Laat het idee van kwaliteit los. *Omarm het idee van kwantiteit. (Het gaat hier puur om oefenen!)* De creatieve beperking zit erin dat je met bestaande teksten, vragen of woorden aan de slag moet. Weet dat inspiratie overal in zit – ook in dat boek dat naast je ligt. Want die eerste zin is misschien wel het startschot voor jouw volgende tekst! *Probeer op een later moment nog eens te kijken of er in de teksten die je in één vloeiende beweging probeerde te schrijven, geen goede zinnen/ideeën zitten waar je verder mee aan de slag kan. Besef dat ook het schrijven van nonsens soms iets waardevols kan opleveren (meer zelfs, het is een techniek om tot ideeën te komen).*